

8.1.2018

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

Työryhmän lausuntopyyntö muistiolounnoksesta ”Rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia koskevan sääntelyn kehittäminen” (OM 7/41/2017)

Oikeusministeriö on pyytänyt Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry:ltä lausuntoa otsikossa mainitusta muistiolounnoksesta. Kuluttajien kannalta nykyisin käytössä olevien hallinnollisten seuraamusten keskeinen merkitys liittyy kilpailun turvaamiseen markkinoilla. Lisäksi on esitetty hallinnollisia maksuja seuraamukseksi kuluttajia suojaavien säännösten rikkomisesta. Yksityinen ihminen voi olla myös joissakin tapauksissa olla hallinnollisen maksuseuraamuksen kohteena, esimerkkinä näistä ovat pysäköintivirhe- ja joukkoliikenteen tarkastusmaksut. Pysäköintivirhemaksun osalta raja rangaistuksen ja hallinnollisen seuraamuksen välillä on määritelty tieliikennelaissa sillä tavoin, että hallinnollisen sanktion kohteena oleva teko ei täytä laissa säädetyn rikoksen tunnusmerkistöä. Joukkoliikenteen tarkastusmaksu taas mainitaan rikoslakia koskevissa esityksissä esimerkkinä tilanteesta, jossa kyseeseen voi tulla joko hallinnollinen tai rikosoikeudellinen seuraamus – joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetussa laissa asia on huomioitu siten, että tarkastusmaksua ei saa määrätä, jos asia päätetään ilmoittaa poliisille tai syyttäjälle käsiteltäväksi siinä järjestyksessä kuin rikosasioista on säädetty.

Yleisellä tasolla Kuluttajaliitto katsoo olevan selkeä tarve rangaistusluonteisille hallinnollisille seuraamuksille – niiden käyttöalaa pitäisi jopa laajentaa nykyisestä esimerkiksi kuluttajia suojaavien säännösten rikkomiseen. Samalla on huolehdittava maksujen kohteeksi joutuvien riittävästä oikeusturvasta. Oikeusturvan kannalta kaikkia rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia koskeva yleislainsäädäntö olisi paras ratkaisu. Laissa tulisi ensinäkään säätää vastuun yleisistä edellytyksistä, lähtökohtana tähän voisi olla rikoslain 3 luku. Lisäksi tulisi säätää vastuusta vapautumisesta, seuraamuksen määräämisen ja täytäntöönpanon vanhentumisesta, seuraamuksen määräämismenettelystä ja täytäntöönpanosta sekä todistustaakasta.

Muistiolounnoksessa pohditaan hallinnollisten ja rikosoikeudellisten seuraamusten välistä suhdetta. Kuluttajaliitto haluaa kiinnittää huomiota myös yksityisoikeudellisiin rangaistusluonteisiin seuraamuksiin sekä joidenkin hallinnollisten seuraamusten liittymiseen sopimukseen.

Joukkoliikenteessä matkustajan ja liikennepalvelun tarjoajan välille syntyy sopimussuhde matkustajan noustessa kulkuneuvoon. Tätä sopimusta sääntelee osittain lainsäädäntö ja osittain sopimusoikeuden yleiset periaatteet. Jos matkustaja jättää hankkimatta asianmukaisen matkalipun, hän rikkoo sopi-

8.1.2018

musta. Usein sopimuksessa matkustajan vastapuolena on sama julkisyhteisö (esimerkiksi HSL), jolla on lain mukaan oikeus tarkastusmaksun määräämiseen. Kuluttajaliitto pitää periaatteessa ongelmallisen tilannetta, jossa rangaistusluonteisen seuraamuksen määräämiseen oikeutettu taho on samalla vastapuolen sopimuskumppani. Tämä voi johtaa siihen, että välttääkseen tarkastusmaksun matkustaja voi joutua luopumaan sopimukseen perustuvista oikeuksistaan välttääkseen tarkastusmaksun, esimerkiksi ostamaan kulkuneuvon viivästyessä uuden matkalipun jakoyhteyttä varten edellisen matkalipun voimassaolon päätyttyä.

Joskus hallinnollisen seuraamuksen sijaan voidaan määrätä yksityisoikeudellinen rangaistusluonteinen seuraamus. Nykyisin se on käytössä pysäköintivirheen seuraamuksena. Yksityisen alueen haltijan tai omistajan vallassa on päättää, kumman seuraamuksen hän valitsee. Korkein oikeus on katsonut maksun olevan laillinen sopimusoikeudellinen seuraamus, kun taas perustuslakivaliokunta on pitänyt sitä sellaisena rangaistusseuraamuksena, josta ei voi säätää normaalissa lainsäätämisjärjestyksessä. Periaatteessa yksityisoikeudellinen seuraamusmaksu voitaisiin ottaa käyttöön myös muualla, kuten vaikkapa joukkoliikenteessä. Vaikka työryhmän tehtäviin ei sinänsä kuulu yksityisoikeudellisten rangaistusluonteisten seuraamusten käsittely, Kuluttajaliitto pitää tärkeänä, että asiaa pohdittaisiin kaksoisrangaistavuuden kiellon kannalta.

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Juha Beurling
pääsihteeri

Timo Niemi
lakimies